

Панасюк Ю.В.

Комунітаристські підходи до розв'язання проблеми соціальної справедливості

Панасюк Юлія Вікторівна, викладач кафедри англійської мови з методикою викладання
Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг, Україна

Анотація. В статті аналізується проблема соціальної справедливості з позицій комунітаризму. Приділяється увага основним соціально-філософським характеристикам комунітаризму у співвідношенні з ліберальними підходами. Досліджуються основні підходи до розв'язання проблеми справедливості в комунітаристських концепціях. Визначається місце комунітаристських концепцій справедливості в сучасній аналітичній філософії.

Ключові слова: комунітаризм, соціальна справедливість, загальне благо, моральний перфекціонізм, комуна

Комунітаризм є досить новим напрямком в сучасній аналітичній філософії. Сформувавшись в 80-х роках ХХ ст. в Сполучених Штатах в руслі моральної і політичної філософії [2], комунітаристські теорії справедливості змушують звернутися до тих питань і проблем, які хвилювали людство з часів Французької революції, а саме до проблеми солідарності і братерства. Незважаючи на те, що комунітаризм виник не так давно, до його праотців-засновників відносять Аристотеля, Фому Аквінського, Руссо, Гегеля та Грамши [2, с. 188]. Серед найбільш відомих теоретиків комунітаризму необхідно назвати західних дослідників М. Сендела [9], Ч. Тейлора [10], М. Уолзера [11] та А. Макінтайра [8]. Вивченню комунітаристських підходів щодо розв'язання проблеми соціальної справедливості були присвячені праці як західних (У. Кімліка, Д. Ноулз, Р. Беллами), так і російських дослідників (В.Б. Власова, Л.Б. Макеева, Г.Г. Пирогов, А.В. Прокофьев, В.Г. Федотова, С.Г. Чукин).

Якщо головною метою деонтологічного лібералізму було подолання основних недоліків утилітаризму, то комунітаризм виник як реакція на розчарування у ліберальних принципах і концепціях. Основні риси комунітаризму сформувалися як результат критики фундаментальних ідей ліберального індивідуалізму [3, с. 240]. Саме тому дослідження комунітаристських концепцій справедливості необхідно розглядати через призму порівняння з ліберальними теоріями.

Головною метою даної праці є дослідження основних підходів до розв'язання проблеми справедливості в комунітаристських концепціях, виявлення їх специфіки та визначення подальших перспектив розвитку ідей комунітаризму у сучасному громадянському суспільстві.

Морально-етичним підґрунтям комунітаризму є ідеалістичне уявлення про розвиток суспільства, який зводиться до прагнення всіх членів соціуму досягти загального блага [1, с. 92]. Якщо для лібералів “загальне благо є результатом процесу об'єднання пререференцій, які вважаються рівними (якщо вони сумісні з принципами справедливості)”, то для комунітаристів загальне благо представляє собою “субстанціальну концепцію блага, яка визначає спосіб життя суспільства” [7, с. 206].

Поняття суспільства, або комуни є одним з основоположних понять, до яких звертаються комунітаристи. На думку російського дослідника Кашнікова, комуна постає як “спільнота людей, які поділяють загальні цінності і історію, спільно беруть участь в діях і прагнуть солідарності” [2, с. 188]. Комунітаристи надають пріоритетного значення общині і не погоджуються з ліберальним визначенням суспільства як коо-

перативного підприємства для реалізації індивідуальних цілей [2, с. 78]. Згідно комунітаристського підходу, цілі індивідів визначаються суспільством, членами якого вони є. Комунітаристи наголошують на тому, що цілі не можуть існувати незалежно від суспільства, як це стверджує Ролз [3, с. 241]. “Індивіди наслідують певний простір в рамках взаємообумовленої безлічі соціальних відношень. Якщо вони позбавлені цього простору, вони ніхто або в кращому випадку чужаки або вигнанці” [8, с. 50].

Вихідним положенням комунітаризму є принцип відповідальності індивіда перед суспільством як необхідної передумови реалізації ним своїх соціальних обов'язків і втілення суспільних цінностей в загальну систему культури. З комунітаризмом тісно пов'язана проблема самовизначення індивіда (self-determination) та вибір ним так званої концепції блага (conception of the good life). Представники цього філософського підходу визнають право кожного на визначення власного “сценарію” життя, який відповідає його цілям та інтересам, допомагає удосконалити природні здібності та реалізувати можливості творчого росту. При цьому головною особливістю комунітаризма є те, що кожна індивідуальна концепція повинна відповідати вимогам політики загального блага, яку відстоює держава.

Дана соціально-філософська позиція виявляється в запереченні однієї з центральних ідей лібералізму, а саме ідеї нейтральної держави. “Привабливість нейтральної структури полягає ... у відмові від встановлення превалюючого способу життя або концепції блага” [9, с. 255]. Комунітаристи висловлюють думку, що держава не може бути нейтральною по відношенню до різних концепцій блага, а повинна встановлювати певні стандарти, до яких би прагнули усі члени суспільства: “Комунітарна держава може і повинна заохочувати людей приймати концепції блага, які погоджуються зі способом життя спільноти, і перешкоджати концепціям блага, які конфліктують з ним. Тому комунітарна держава – це перфекціоністська держава, тому що вона передбачає суспільне ранжування цінності різних способів життя” [7, с. 208].

В комунітаристських концепціях справедливості саме державі надається виключне право у ранжуванні різних концепцій блага і встановленні певного суспільного ідеалу, з яким повинні співвідносити індивідуальні концепції блага всі члени суспільства. Визначення суспільної концепції блага здійснюється на засадах так званого “принципу контрибуції (або внеску)”. Даний принцип передбачає встановлення цінності тієї чи іншої концепції блага з точки зору внеску у загальний добробут соціуму. Найбільш оптимальною вважається та концепція блага, яка забезпечує найбі-

льший вклад в суспільний розвиток. Отже, вибір певного способу життя детермінується суспільно визначеними вимогами, які забезпечують досягнення загального блага. Відтак, одна з фундаментальних ідей лібералізму про рівність всіх концепцій блага не визнається авторами комунітаристських теорій.

Таким чином, комунітаристи відстоюють таку концепцію справедливості, згідно якої держава приймає ту концепцію блага, яка захищає культурні традиції, відстоює право на встановлення певного суспільного ідеалу, тобто віддає перевагу політиці загального блага над політикою нейтральності.

Комунітаристи будують свою концепцію справедливості на основі розрізнення ідеального та неідеального суспільств [12]. Ідеальне суспільство – це така форма організації співжиття, яка передбачає єдність інтересів, цілей, потреб, має місце синтез всіх існуючих концепцій блага. Принципи соціальної справедливості в ідеальному суспільстві трактують як такі, що забезпечують певні умови для реалізації основних засад справедливого суспільства. Неідеальне суспільство існує в умовах згоди, яка була реалізована на підвалинах упередженості [12, с. 46]. Прикладом останнього, на думку західної дослідниці Віссенбург, є логіко-філософська конструкція Ролза, в якій визначальною складовою є основна структура суспільства, а також суспільство Беррі, яке ґрунтується на угоді, укладеній між членами однієї соціально-політичної спільноти на засадах неупередженості [12, с. 46].

Отже, необхідною умовою розвитку індивідуальних здібностей і талантів, є наявність певного соціального середовища, яке визначає суспільні пріоритети і цілі, сприяє становленню особистості. Усвідомлення належності до певної спільноти та прагнення досягти загального блага є, на думку комунітаристів, однією з основних умов становлення соціальної справедливості [2, с. 189].

Реалізація політики загального блага забезпечується активною діяльністю всіх членів суспільства. Для комунітаристів індивід “завжди є носієм певної соціальної ідентичності”, яка визначає його соціальний статус, рівень знань і культури, відношення до соціально-економічних та політичних змін у суспільстві і т.д. [1, с. 93]. Макінтайр стверджував: “Я є чимось сином або дочкою, я чийсь двоюрідний брат або дядько; я громадянин цього міста; член цієї гільдії або професії; належу до цього клану, племені або нації ... В результаті я отримую з минулого моєї родини, мого міста, племені, нації чимало боргів, унаслідувань, законних очікувань та зобов'язань. Це утворює данність мого життя” [8, с. 75].

Представники комунітаристських концепцій не розуміють, як можна обирати принципи справедливості, якщо індивіди позбавлені будь-якої інформації про власні цінності і уподобання, соціальний статус і т.д. У цьому аспекті критика комунітаристів спрямована, перш за все, проти “вихідної позиції” Ролза і ліберальних уявлень про індивіда як про “ізолюваного атома”.

Незважаючи на деякі розбіжності між підходами до концепції особистості, варто підкреслити, що комунітаристи, як і ліберали, визнають право особистості на вільний вибір цінностей. Але в комунітаристських концепціях справедливості цей вибір не може бути

повністю вільним і безкінечним, він детермінується певним суспільним ідеалом в межах соціального і культурного контекстів. На думку комунітаристів, вивчення соціального і культурного контекстів дає змогу визначити найбільш оптимальні принципи справедливості, які носять конкретно історичний характер. Принципи справедливості представляють собою деякі етичні положення, які ґрунтуються на ідеалістичному розумінні загальних правил співжиття у спільноті [1, с. 102]. Для лібералів, які надають вагомого значення індивідуальним правам і автономії особистості, визначення ціннісної орієнтації індивіда проходить поза будь-якими суспільними рамками, тобто підкреслюється самоцінність індивіда незважаючи на існування чи відсутність соціального оточення.

Іншою характерною рисою комунітаристських концепцій справедливості є звернення до питання про визначення ролі і місця держави у процесі пошуку оптимальних шляхів реалізації загального блага. Комунітаристи не поділяють ліберальну позицію щодо трактування розуму як основного інструменту управління державою [2, с. 190]. На їхню думку, при керівництві державним апаратом варто звертатися до досвіду поколінь і традиційних уявлень про життя, які сформувалися протягом не одного десятиліття, не забуваючи при цьому про важливу роль інтуїції і почуттів.

В комунітаристських концепціях справедливості спостерігається явне тяжіння до досягнення морального перфекціонізму, що виявляється у вихованні у громадян необхідних суспільству чеснот. Комунітаристи постійно звертаються до Аристотеля, підкреслюючи, що виховання певних чеснот є першочерговим завданням різних спільнот, таких як родина, школа, церква, гуртки за інтересами і т.д. Особистість, пов'язана моральними узами з іншими членами суспільства, буде відчувати відповідальність за власні вчинки і тому буде діяти так, як це необхідно в першу чергу суспільству.

Іншим важливим питанням, яке турбує комунітаристів, є питання про відношення до цінності справедливості і визначення її місця в соціально-філософських концепціях. На думку Кашнікова, по відношенню до цінності справедливості можна виокремити три різновиди комунітаризму [2, с. 190-191]. Представники першого виду комунітаризму вважають, що наявність таких цінностей як любов, благовоління і солідарність нівелює необхідність у цінності справедливості. На їхню думку, існує вірогідність функціонування таких суспільств, в яких переважають вище названі цінності і необхідність у втіленні основних засад соціальної справедливості відпадає сама собою (М. Сендел).

Інші визнають важливість справедливості у житті суспільства за умови, якщо концепції справедливості ґрунтуються на загальних уявленнях про співжиття у соціумі, а не керуються абстрактними принципами і положеннями (Уолзер, Тейлор).

Нарешті останні наголошують на тому, що всі концепції справедливості повинні виходити з основних засад загального блага (Макінтайр).

Кашніков підкреслює, що всі різновиди комунітаризму можуть існувати окремо, а можуть поєднуватися, доповнюючи одна одну [2, с. 191].

В праці “Лібералізм і межі справедливості” (1982) відомий теоретик комунітаризму М. Сендел [9] піддає критиці ідею про пріоритет справедливості над іншими морально-етичними і політичними категоріями. В першу чергу це стосується Ролзівського висловлювання про справедливість як про “першу чесноту суспільних інститутів”. На протигагу Ролзу, Сендел вимагає довести, що обставини справедливості, які постають як необхідні умови існування справедливості, завжди мають місце. В умовах благовоління або повного достатку ресурсів необхідність в справедливості зникає. Беручи до уваги емпіричну обумовленість соціальної справедливості, Сендел стверджує, що Ролз протиречить деонтологічним основам власної концепції, а тому повинен визнати, що справедливість може існувати лише за певних обставин, тобто в певний час і в певному місці [2, с. 191]. “Стверджувати обставини справедливості значить заперечувати обставини благовоління, братерства або більш широких прихильностей, якими б вони не були; ці обставини приходять на зміну обставинам справедливості, і пов’язані з ними чесноти мають не меншу цінність” [2, с. 192]. Відтак, Сендел вбачає у справедливості загрозу комунітаристським цінностям.

Головною метою соціально-філософської конструкції М. Сендела є поєднання основних моральних законів і принципів суспільства з індивідуальною свободою. Сендел не поділяє трактування поняття свободи в ліберальному ключі. Свобода для Сендела – це участь громадян в самоврядуванні спільнотою, що є однією з головних соціальних цілей індивіда [3, с. 243]. В свою чергу самоврядування вимагає певних моральних якостей, зобов’язань, відповідальності та усвідомлення належності до спільноти, що знову ж таки вимагає негайного звернення до морального перфекціонізму [3, с. 243].

На думку Сендела, неможливо встановити принципи справедливості, які були б нейтральними по відношенню до різних концепцій блага: “Якщо ми думаємо про себе як про вільних і незалежних особистостей, які не пов’язані моральними узами, які до того ж обрані не нами, то ми не можемо зрозуміти ряд моральних і політичних зобов’язань, які зазвичай визнаємо і навіть цінуємо. В їх числі – зобов’язання солідарності і лояльності, історична пам’ять і релігійна віра, тобто моральні вимоги, які виникають із спільнот і традицій, які формують нашу ідентичність” [3, с. 244].

Проблема співвідношення цінності справедливості з іншими морально-етичними категоріями має місце в не менш відомій концепції американського філософа А. Макінтайра, яка була представлена в двох доробках автора: “Після чесноти” (1981) і “Чия справедливість? Яка раціональність?” (1988) [8]. Головною претензією, яку висуває Макінтайр, є звинувачення ліберальної культурної традиції в моральному суб’єктивізмі і емотивізмі, який став однією з характерних рис лібералізму [2, с. 203]. Незважаючи на те, що аналітична політична філософія відкидає емотивізм як такий, і дана етична теорія не визнається прибічниками лібералізму, Макінтайр вважає, що сучасні концепції справедливості “продовжують її транслювати в культурний простір” [2, с. 204]. Дані соціально-філософська позиція виявляється в необхідності створити но-

ву культурну практику, яка буде спрямована на те, щоб індивід керувався не власними егоїстичними настановами, а виходив з основних засад комунітарної справедливості.

Якщо наріжним каменем концепції Сендела є критика лібералізму, який відстоюють Ролз і Дворкін, то для Макінтайра фундаментальним питанням є проблема морального занепаду західної цивілізації [3, с. 244]. На думку Макінтайра, головною причиною глобальної деградації суспільства є ліберальний індивідуалізм, який зменшив значення суспільного блага і замінив його індивідуальними правами [1, с. 96]. Єдиним виходом в даній ситуації Макінтайр вбачає у зверненні до аристотелівської етики чесноти і вченні про поліси. Відповідно до Аристотеля, функціонування поліса повинно здійснюватися за певними правилами, відповідно до яких здійснюється ранжування різних концепцій блага. Індивідуальний вклад в суспільне благо є необхідною умовою для визначення тієї частини ресурсів, яку отримує кожен на основі принципу заслуг. Нівелювання значущості принципу заслуг в ліберальних теоріях Ролза і Нозіка, Макінтайр вважає серйозним недоліком. На думку Макінтайра, поняття заслуг повинно займати одне з центральних місць в сучасній концепції справедливості.

Поняття чесноти розуміють як “набуту людську якість, володіння і виявлення якої дозволяє нам досягти тих благ, які є внутрішніми по відношенню до практики і відсутність яких ефективно перешкоджає досягненню будь-яких таких благ” [3, с. 245]. Людські чесноти проявляються в різних практиках, які представляють собою той чи інший вид діяльності. Правильно сформована державна політика, яка цілеспрямовано здійснюється через різні соціальні інститути, дає можливість створити необхідні умови для розвитку тих моральних якостей, які сприятимуть формуванню справжнього добропорядного громадянина.

Інший західний дослідник Ч. Тейлор на відміну від М. Сендела і А. Макінтайра, займає не таку радикальну позицію по відношенню до ліберальних обґрунтувань соціальної справедливості. З точки зору Тейлора, імовірність існування спільних соціально-філософських рис в лібералізмі і комунітаризмі має місце, а тому не варто, на думку автора, заперечувати деякі з основних ідей лібералізму [3]. Головне призначення соціально-філософських дискусій щодо проблеми соціальної справедливості Тейлор вбачає в оновленні ідеології лібералізму та відмові від концепції атомізованого індивіда і нейтральної держави [3, с. 246]. На протигагу концепції нейтральної держави Тейлор, поділяючи соціально-філософську позицію багатьох інших комунітаристів, протиставляє ідею загального блага. Державна політика загального блага визначає вибір індивідуальних концепцій блага, який здійснюється в певному типі суспільства, яке забезпечує існування соціальних умов для самовизначення і самореалізації всіх членів тієї чи іншої спільноти [7, с. 216]. В свою чергу нейтральна держава не може гарантувати повноцінного існування соціуму, його збереження і стабільність, що підриває основи для розвитку індивідуальних здібностей і становлення добропорядного громадянина. На думку Тейлора, збереження соціальних умов, які так важливі як для соціуму, так і для індивіда, забезпечу-

ється певною структурою культури і необхідністю в її захисті, системою оцінювання різних перспектив і прогнозів, а також політичною системою [7, с. 216].

Становлення політики загального блага не можливе без урахування моральних інтуїцій, які входять до складу трьох основних структур, або вимірів морального життя:

- 1) ставлення до інших людей (усвідомлення їхньої значущості, повага до їхніх прав і обов'язків);
- 2) уявлення про гідне людське життя;
- 3) усвідомлення власної людської гідності [7].

Виходячи з тейлорівської концепції справедливості, можна стверджувати, що “структури забезпечують фон, явний або неявний, для наших моральних суджень, інтуїцій або реакцій в будь-якому з трьох вимірів” [10, с. 26].

Автори ліберальних концепцій, незважаючи на існування різних течій і напрямків в самому лібералізмі і певні розбіжності щодо деяких основних питань, поділяють думку, що справедливість є основним критерієм оцінювання суспільних відносин для різних культур [2, с. 205]. Такий підхід, який згодом набув форми абстрактного універсалізму принципів справедливості, занепокоює комунітаристів, які вважають, що пізнання сутності соціальної справедливості можливе лише у процесі повного занурення у певний культурний простір.

Спроба віднайти метод подолання культурного універсалізму, в якому звинувачують ліберальні концепції справедливості, була здійснена американським філософом М. Уолзером. Фундаментальні ідеї його соціально-філософських поглядів були висвітлені в праці “Сфери справедливості” (1983) [11]. Дана концепція на противагу трьом іншим представлена в новому ключі і досить сильно перегукується з центральними положеннями лібералізму. Спроба знайти точки зіткнення між комунітаризмом та лібералізмом була здійснена в спільній праці Міллера і Уолзера “Плюралізм, справедливість і рівність”.

Концепція Уолзера є досить оригінальною з функціональної точки зору. Основними соціально-філософськими положеннями його концепції є теза сфер (сфера медичного обслуговування, освіта та ін.) та теза недомінування, остання з яких особливо наближає дослідника до вище згаданих політичних філософів. Всі соціальні блага, наявні у суспільстві, повинні розподілятися на «сфери» шляхом залучення тих чи інших дистрибутивних принципів, серед яких Уолзер виокремлює декілька основних: 1) кожному – одне й те ж; 2) кожному – за потребою; 3) кожному – за заслугами; 4) кожному – за рангом; 5) кожному – за професійною придатністю; 6) кожному – те, що належить за законом [4, с. 85].

Уолзер відстоює думку, що соціальні блага, серед яких він виділяє освіту, охорону здоров'я, гроші, добробут та ін., не є однаково значимими для різних типів суспільства, тому у процесах розподілу будуть задіяні різні принципи дистрибуції. Відтак, не можна стверджувати, що принципи справедливості носять універсальний характер, тому будь-яку ідею про створення універсальної концепції справедливості Уолзер повністю заперечує [3, с. 247]. В зв'язку з цим Уолзер також відкидає ідею про встановлення рівності в тій

чи іншій сфері і пропонує ввести принцип “комплексної рівності”, який зводиться до того, що переваги в одній сфері не гарантують переваг в інших сферах. Відокремлення однієї сфери від іншої дає змогу запобігти нерівності в усіх сферах. Так, пріоритетний статус в політичній сфері не повинен забезпечувати вибіркоче відношення у сфері надання послуг з охорони здоров'я. В даній ситуації допомога повинна надаватися за потреби.

Принцип “комплексної рівності” дає змогу для введення додаткових принципів, таких як: принцип громадянства, рівного відношення до всіх без виключення членів соціуму, принцип індивідуальних заслуг. “Комплексну рівність” можна розуміти як ідею рівного громадянства, яка виконує регулятивну функцію і виникає у ліберальному суспільстві за підтримки автономного існування кожної дистрибутивної сфери. При цьому громадянство в Уолзерівській концепції має не просто формальний статус, а передбачає наявність у кожного індивіда власної концепції блага, яка не суперечить основним вимогам соціально-політичного курсу у суспільстві.

Концепція Уолзера дає можливість стверджувати, що різні культури мають відносний характер, тому що надають різним соціальним благам різне значення. “Єдиний спосіб пізнати сутність справедливості – це звернутися до способів вживання цього терміну в рамках тієї чи іншої культури. Суспільство є справедливим тоді і тільки тоді, коли воно діє у точній відповідності загальній матриці смислів, які в свою чергу втілені в її практиках і інститутах” [2, с. 207]. Більш того, Уолзер ігнорує метод ранжування соціальних благ, оскільки неможливо порівняти соціальні блага різних сфер [4, с. 85]. Всі ці соціально-філософські особливості різних концепцій справедливості змушують Уолзера дійти висновку, що соціальна справедливість носить релятивний характер і має різні сфери, в кожній з яких необхідно віднайти оптимальні принципи розподілу. Таким чином, Уолзер відстоює партикуляристську теорію, в якій справедливість розуміють як “елемент інтерналізованих колективних уявлень певної соціальної спільноти” [4, с. 77].

Всі соціально-філософські підходи, які були розглянуті у даній праці, визнають вагомість соціальної справедливості в сучасному дискурсі розвитку громадянського суспільства. Тим не менш автори комунітаристських теорій не погоджуються з наданням справедливості пріоритетного статусу у порівнянні з іншими морально-етичними категоріями і не визнають справедливість єдиним універсальним критерієм, який може слугувати для оцінки суспільних відношень у будь-якому культурному контексті.

Комунітаризм представляє собою постліберальну філософську традицію, яка зводиться до “очищення” певних ліберальних основоположень. За відсутності лібералізму питання про виникнення комунітаризму не мало б джерела існування.

Комунітаризм не може запропонувати ніяких нових оригінальних ідей, а ті соціально-філософські положення, які відстоюють теоретики комунітаристської справедливості, можуть призвести до тоталітаризму [2, с. 209].

Дискусія, яка розгорнулася між лібералами і комунітаристами щодо основних соціально-філософських проблем аналітичної філософії, змусила звернути увагу

на сутність взаємодії між індивідом і суспільством, яка повинна функціонувати на засадах чесності і справедливості з урахуванням культурних розбіжностей.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Канарш Г.Ю. Социальная справедливость: философские концепции и российская ситуация : монография / Г.Ю. Канарш. М. : Изд.-во Моск. гуманит. ун.-та, 2011. – 236 с.
Kanarsh G.Yu. Sotsialnaya spravedlivosť: filosofskie kontseptsii i rossijskaya situatsiya: monografiya / G.Yu. Kanarsh. M. : Izd.-vo Moskovskogo gumanitarnogo un.-ta, 2011. – 236 p.
2. Кашников Б.Н. Либеральные теории справедливости и политическая практика России. - Великий Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2004. - 260 с.
Kashnikov B.N. Liberalnie teorii spravedlivosti i politicheskaya praktika Rossii. – Velikiy Novgorod: NovGU im. Yaroslava Mudrogo, 2004. – 260 s.
3. Константинов М.С. Коммунитаристская критика либеральной концепции моральной нейтральности // Политическая концептология. – 2013. - № 4. – С. 240-250.
Konstantinov M. S. Kommunitaristskaya kritika liberalnoy kontseptsii moralnoy neytralnosti // Politicheskaya kontseptologiya. – 2013. - № 4. – S. 240-250.
4. Печерская Н.В. Современный дискурс справедливости: Джон Ролз или Майкл Уолзер? // Общественные науки и современность. – 2001. - № 2. – С. 77-88.
Pecherskaya N.V. Sovremennyy diskurs spravedlivosti: Dzhon Rolz ili Maykl Walzer // Obschestvennye nauki i sovremennost. – 2001. - № 2. – S. 77-88.
5. Bellamy R. Justice in the Community: Walzer on Pluralism, Equality and Democracy // Social justice. From Hume to Walzer / Ed. by David Boucher and Paul Kelly. – London and New York: Routledge, 1998. – P. 157-180.
6. Knowles D. Political Philosophy. – London: Routledge, 2001. – 392 p.
7. Kymlicka W. Contemporary Political Philosophy. An introduction. – Oxford: Clarendon Press, 1995. – 325 p.
8. MacIntyre A. Whose Justice? Which Rationality? – Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1988. – 411 p.
9. Sandel M.J. Liberalism and the Limits of Justice. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998. – 231 p.
10. Taylor C. Sources of the Self: The Making of the Modern Identity. – Cambridge: Harvard University Press, 1989. – 601 p.
11. Walzer M. Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality. – New York: Basic Books, 1983. – 346 p.
12. Wissenburg M. Imperfection and Impartiality. – London and New York: Routledge, 1999. – 240 p.

Panasiuk Y.V. Communitarian approaches to the solution of social justice problem

Abstract. In the article social justice problem is analysed from the communitarian point of view. Attention is paid to the main social and philosophy peculiarities of communitarianism in comparison with liberal approaches. The main approaches to the solution of social justice problem are researched in communitarian conceptions. The role of communitarian conceptions of social justice in modern analytical philosophy is defined.

Keywords: communitarianism, social justice, common good, moral perfectionism, commune

Панасюк Ю.В. Коммунитаристские подходы к решению проблемы социальной справедливости

Аннотация. В статье анализируется проблема социальной справедливости с позиций коммуитаризма. Уделяется внимание основным социально-философским характеристикам коммуитаризма в соотношении с либеральными подходами. Исследуются основные подходы решения проблемы справедливости в коммуитаристских концепциях. Определяется место коммуитаристских концепций справедливости в современной аналитической философии.

Ключевые слова: коммуитаризм, социальная справедливость, общее благо, моральный перфекционизм, коммуна